Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp─ HE 175/2026 vp

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2027 (HE 175/2026 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan mahdollisen lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 30 päivän kuluessa eli viimeistään 26.10.2026.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- ylijohtaja Kirsti Laine-Hendolin, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Sirkku Linna, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talousjohtaja Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jorma Waldén, opetus- ja kulttuuriministeriö
- erityisasiantuntija Antti Markkanen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- hallintojohtaja Immo Aakkula, Kansallisarkisto
- pääjohtaja Kimmo Levä, Museovirasto
- johtaja Leena Nissilä, Opetushallitus
- johtaja Jussi Vauhkonen, Suomen Akatemia
- pääjohtaja Emilie Gardberg, Taide- ja kulttuurivirasto
- erityisasiantuntija Mari Sjöström, Suomen Kuntaliitto
- toiminnanjohtaja Anna Välimaa, Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry
- johtava asiantuntija Satu Ågren, Ammattiosaamisen kehittämisyhdistys AMKE ry
- toiminnanjohtaja Henrika Nordin, Bildningsalliansen rf
- toiminnanjohtaja Jaana Nuottanen, Kansalaisopistojen liitto KoL ry
- vt. pääsihteeri Maria Jokinen, Kulttuuri- ja taidealan keskusjärjestö KULTA ry
- vaikuttamisen asiantuntija Samuli Leppämäki, Nuorisoala ry
- erityisasiantuntija Risto-Matti Alanko, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- koulutuspolitiikan päällikkö Jaakko Salo, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- johtaja Heikki Kuutti Uusitalo, Sivistysala ry
- toiminnanjohtaja Tytti Pantsar, Suomen Kansanopistoyhdistys ry
- yhteiskuntasuhdepäällikkö Marjukka Mattila, Suomen Olympiakomitea ry
- toiminnanjohtaja Heikki Holopainen, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry

- puheenjohtaja Björn Wallén, Vapaa Sivistystyö ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- valtiovarainministeriö
- Taidetestaajat
- Innovaatiorahoituskeskus Business Finland
- Kopiosto ry
- Koulukinoyhdistys ry
- Luovan työn tekijät ja yrittäjät — Luovat ry
- Sanasto ry
- Suomen Liikunnan Alueet ry
- Suomen Teatterit ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Sivistysvaliokunta on tarkastellut hallituksen esitystä 175/2025 vp talousarvioksi vuodelle 2027 toimialansa kannalta. Suomen talouden kasvun näkymät ovat myönteisemmät sekä yrityksissä että kotitalouksissa, mutta kasvun vahvistumisesta huolimatta julkinen talous pysyy kuitenkin alijäämäisenä. Vuonna 2027 alijäämän on arvioitu heikkenevän 4,5 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen ja julkisen velan nousevan edellisvuosia hitaammin ollen 91,2 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Julkisen hallinnon tuottavuusohjelman sekä toimintamenojen vähennysten määrä on aikaisempien kehyspäätösten perusteella 32 miljoonaa euroa vuodesta 2027 lukien hallituskauden alkuun verrattuna. Kehysriihessä linjattiin lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön toimialalla 6,7 miljoonan euron uudesta valtionhallinnon toimintamenosäästöstä. Siihen sisältyvät virastorakenneuudistuksen kohdentamaton säästö, toimintamenojen suhteessa jyvitetty uusi tuottavuussäästö sekä uusi perustoimintamenojen vähennys. Uudesta 6,7 miljoonan euron kokonaissäästöstä hallituksen kehysriihessä opetus- ja kulttuuriministeriölle ja sen hallinnonalan virastoille säästöstä jyvitettiin 4,3 miljoonaa euroa. Loppuosan säästöt on tarkoitus toteuttaa lisäämällä valtionhallinnon tuottavuutta hyödyntämällä digitalisaatiota ja tekoälyä, keventämällä normeja ja prosesseja, vähentämällä tehtäviä sekä tehostamalla palveluiden hankintaa.

Valtion vuoden 2027 talousarvioesityksessä opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan määrärahataso kasvaa 200 miljoonalla eurolla ja on yhteensä noin 9,2 miljardia euroa. Inhimillisen pääoman vahvistaminen on keskeistä kestävän talouskasvun ja Suomen kilpailukyvyn kannalta. Sen vuoksi on myönteistä, ettei syksyn 2026 budjettiriihessä päätetty uusista suorista säästöistä koulutukseen tai tutkimukseen. Talousarvioesityksessä vahvistetaan erityisesti tutkimus- ja kehittämistoimintaa, jatketaan perustaitojen ja tasa-arvon vahvistamista koulutuksessa sekä toteutetaan koulutuksen ja kulttuurin lakisääteiset indeksikorotukset. Esityksen yhteydessä on tarkoitus toimeenpanna aiemmin tällä hallituskaudella päätetyt sopeutukset.

Valtion vuoden 2027 talousarviossa koulutuksen ja kulttuurin toimialaan liittyy myös kuntien peruspalvelujen valtionosuuksien indeksikorotuksen leikkauksen kasvattaminen 2,8 prosenttiyksikköön. Tämä aiheuttaa 60 miljoonan euron lisäsäästön kuntien peruspalveluiden valtionosuuksiin.

Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus sekä vapaa sivistystyö

Opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä vapaan sivistystyön toimintoihin ehdotetaan yhteensä 900 miljoonaa euroa. Rahoituksesta toteutuu lisäksi noin 10 miljardin euron kokonaisuus kuntien peruspalvelujen rahoitusjärjestelmästä. Talousarvioesityksessä esi- ja perusopetuksen valtionosuus- ja avustusmäärärahaan tehdään 3,5 prosentin indeksitarkistus, joka lisää määrärahaa noin 16,4 miljoonalla eurolla. Lisäksi kustannustenjaon tarkistus kasvattaa määrärahaa noin 4,2 miljoonalla eurolla.

Valiokunta pitää erinomaisena, että ensi vuoden talousarviossa on merkittäviä panostuksia varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen sekä vapaan sivistystyön laadukkaiden ja tasa-arvoisten palveluiden järjestämisen edellytyksiin sekä kehittämistoimintaan. Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen vahvistamiseen ehdotetaan hallitusohjelman toimenpiteiden toteuttamiseksi 50 miljoonan euron lisäystä vuodelle 2027. Määrärahalisäys kohdistetaan varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tasa-arvoavustuksiin. Lisäksi käynnistetään kokeilu kokonaiskoulupäivästä. Kokonaiskoulupäivä mahdollistaa sen, että koulun yhteydessä järjestetään oppilaille myös harrastustoimintaa. Alueelliseen kokeiluun varataan 2 miljoonaa euroa.

Vapaan sivistystyön rahoitukseen talousarviossa ehdotetaan 181,6 miljoonaa euroa. Vuoden 2027 alusta voimaan tulevan lainmuutoksen (laki kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta, 706/2026, josta sivistysvaliokunta on antanut lausunnon SiVL 5/2026 vp) myötä kotoutumiskoulutuksen koulutustehtävä siirtyy vapaan sivistystyön järjestäjiltä kunnille ja rahoitus kerätään yhteen kanavaan.

Tutkintoon valmentava koulutus, ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus

Tutkintokoulutukseen valmentavalla koulutuksella (TUVA) mahdollistetaan joustava siirtyminen perusopetuksesta toisen asteen tutkintokoulutukseen. Vuoden 2027 talousarvioesityksessä valtion ja yksityisten koulukotien järjestämään TUVA-koulutukseen lisätään yhteensä 807 000 euroa, josta 660 000 euroa valtion koulukodeille ja 147 000 euroa yksityisille koulukodeille. Valiokunnan näkemyksen mukaan mainitut lisäykset ovat tärkeitä erityisen haavoittuvan kohderyhmän koulutusmahdollisuuksien varmistamiseksi.

Ammatillisen ja lukiokoulutuksen määrärahatasoksi ehdotetaan 1,446 miljardia euroa. Lisäksi toisen asteen koulutuksen rahoitus sisältää noin 1,8 miljardia euroa kuntien rahoitusosuutta. Toisen asteen koulutuksen järjestäjille myönnettävä rahoitus on yhteensä noin 3,2 miljardia euroa, josta ministeriö kohdentaa päätöksillään ammatilliseen koulutukseen 2,1 miljardia euroa ja lukiokoulutukseen 1,1 miljardia euroa. Toisen asteen koulutuksen indeksikorotuksen ja

ammatillisen koulutuksen indeksitarkistuksen vaikutukset valtionosuuteen ovat yhteensä noin 32,5 miljoonaa euroa vuonna 2027.

Valiokunta pitää tärkeänä, että toisen asteen ammatillisen ja lukiokoulutuksen opiskelijoiden oikeutta oppimisen tukeen ja erityisopetukseen vahvistavia ja tuen jatkuvuutta turvaavia toimia jatketaan hallitusohjelman linjausten ja niihin liittyvien lainsäädännön uudistusten (ks. SiVM 8/2024 vp ja SiVM 13/2024 vp) mukaisesti. Tavoitteena on, että jokainen opiskelija saa oikea-aikaisesti tarvitsemansa oppimisen tuen edetäkseen toisen asteen opinnoissa tavoitteidensa mukaisesti.

Rahoitusta kohdistetaan myös vuonna 2026 käynnistettyyn kahdeksanvuotiseen ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kehittämisen kokeiluun, jota valiokunta on kannattanut mietinnössään SiVM 13/2026 vp. Talousarvioesityksessä on varauduttu myös englanninkielisen lukio-opetuksen tarjonnan vahvistamiseen ja englanninkielisen ylioppilastutkinnon suorittaminen mahdollistamiseen syksystä 2028 lukien sekä uudistukseen, jolla mahdollistetaan yhden taito- ja taideaineen kokeen suorittaminen osana ylioppilastutkintoa ja yhden pakollisen ylioppilaskokeen korvaaminen taito- ja taideaineen kokeella syksystä 2029 lukien. Lainmuutokset on hyväksytty sivistysvaliokunnan mietinnön SiVM 8/2024 vp mukaisesti.

Vuotta 2027 koskevassa talousarvioesityksessä on huomioitu 1.8.2026 alkaen käyttöön otetut lukuvuosimaksut EU- ja ETA-valtioiden ulkopuolelta opiskelijan oleskeluluvalla saapuville toisen asteen koulutuksen opiskelijoille (ks. SiVM 11/2026 vp). Lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden koulutusta ei rahoiteta valtionosuusrahoituksella, minkä vuoksi koulutuksen järjestäjille myönnettävä rahoitus vähenee aiemmin päätetyn mukaisesti toisella asteella 18 miljoonaa euroa, josta vähennettiin 12 miljoonaa euroa vuonna 2026. Vähennyksestä ammatillisen koulutuksen osuus on 15 miljoonaa euroa ja lukiokoulutuksen osuus 3 miljoonaa euroa vuodesta 2027 lukien.

Korkeakoulutus ja tiede

Talousarvioesityksessä korkeakoulujen ja tieteen määrärahoiksi ehdotetaan noin 4,2 miljardia euroa. Siinä on huomioitu korkeakouluindeksit täysimääräisesti, mikä tarkoittaa yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoituksessa yhteensä 59 miljoonaa euroa. Valiokunta pitää esityksiä perusteltuina ja toteaa, että korkeakouluille tulee turvata riittävät resurssit, jotta koulutustason nostoa ja T&K-toimintaa voidaan kiihdyttää.

Korkeakoulutuksella ja tutkimuksella sekä väestön koulutustasolla on keskeinen rooli yritysten kilpailukyvyn ja yhteiskunnan hyvinvoinnin edistämisessä. Suomen nuorten aikuisten korkeakoulutustaso on kuitenkin jäänyt OECD-maiden keskiarvon alapuolelle. Valiokunta pitää hyvänä, että koulutus- ja osaamistason nostamiseen on tehty panostuksia vuotta 2027 koskevassa talousarvioesityksessä. Korkeakoulujen aloituspaikkamäärien lisäämiseen kohdennetaan yhteensä runsaat 22 miljoonaa euroa. Avoimen korkeakoulutuksen opintosetelikokeiluun, jota koskeva laki (595/2026) tuli voimaan 1.8.2026, osoitetaan 18,6 miljoonaa euroa.

Yliopistojen tutkimus- ja kehittämistoiminnan pysyvä lisärahoitus on 39 miljoonaa euroa ja ammattikorkeakoulujen tutkimus- ja kehittämistoiminnan 15 miljoonaa euroa. Lisäystä vuoteen

2026 verrattuna on yhteensä 24 miljoonaa euroa. EU:n rahoittamien tutkimus- ja kehittämistoiminnan hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen korkeakouluille ja Tieteen tietotekniikka keskus CSC:lle osoitetaan yhteensä 37,6 miljoonaa euroa.

Suomen Akatemian tutkimushankevaltuus nousee 590 miljoonaan euroon. Lisäys on 63 miljoona euroa. Tieteen tietotekniikan keskus CSC:n lisärahoitus on 10 miljoonaa euroa vuodesta 2027 lähtien. Määräaikaista lisärahoitusta kohdennetaan yliopistojen tohtorikoulutuspilottiin 50 miljoona euroa ja LUMI AI -tekoälytehtaaseen 75 miljoona euroa.

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä hallituksen tavoitetta nostaa valtion tutkimus- ja kehittämisrahoitus 1,2 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2030 mennessä. Talousarvioesityksen mukainen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoitus on vuonna 2027 yhteensä noin 3,40 miljardia euroa. Tämä tarkoittaa noin 230 miljoonan euron kasvua vuoteen 2026 verrattuna. Suurimmat lisäykset kohdistuvat Business Finlandin T&K-toiminnan valtuuteen sekä Suomen Akatemian tutkimushankevaltuuteen. Lisäksi tutkimusrahoitusta lisätään suoraan yliopistoille 19 miljoonaa ja ammattikorkeakouluille 5 miljoonaa euroa vuonna 2027. Rahoituksen kohdentaminen suoraan korkeakouluille on erinomainen ratkaisu, jolla voidaan vahvistaa niiden oman profiilin mukaista tutkimustyötä.

Lakia valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta ollaan tarkistamassa siten, että valtion T&K-rahoitukseksi voidaan lukea myös enintään 50 miljoonaa euroa valtion talousarviosta myönnettävää innovaatiorahoitusta. Valiokunta ottaa kantaa asiaa koskevaan hallituksen esitykseen (HE 229/2026 vp) sitä koskevassa lausunnossaan myöhemmin tämän syksyn aikana.

Opintotuki

Opintotukeen ehdotetaan noin 1,35 miljardia euroa. Opintoetuuksia on tarkoitus uudistaa niitä koskevalla kokonaisuudistuksella, jonka tarkoituksena on turvata päätoimisen opiskelijan ja perheellisten opiskelijoiden opintojen aikaista toimeentuloa sekä vahvistaa opintotuen kannustavuutta.

Valiokunta ottaa kantaa uudistusta koskevaan hallituksen esitykseen (HE 177/2026 vp) myöhemmin asiaa koskevassa mietinnössään.

Taide ja kulttuuri

Taiteen ja kulttuurin määrärahoihin ehdotetaan noin 569 miljoonaa euroa. Toimialan valtionosuuksiin sisällytetään lakisääteiset indeksikorotukset ja kustannustason tarkistuksesta aiheutuvat muutokset. Indeksikorotukset sisällytetään myös ylimääräisiin taiteilijaeläkkeisiin ja kansallisten taidelaitosten rahoitukseen. Paimion parantolan peruskorjaukseen, ylläpitoon ja toimitilojen kehittämiseen osoitetaan yhteensä 10 miljoonan euron määräaikaisen lisäys, josta yhteensä 4,5 miljoonaa euroa kohdentuu vuodelle 2027. Edellä todetut esitykset ovat valiokunnan näkemyksen mukaan perusteltuja.

Valiokunta pitää erittäin kannatettavana, että nuorten kulttuurikokemukset mahdollistavaa valtakunnallista Taidetestaajat-toimintaa jatketaan. Siihen kohdistetaan OKM:n kehyksestä kertaluonteinen 3,5 miljoonan euron rahoitus lukuvuodelle 2027—2028 allokoimalla uudelleen pääluokan muita menoja.

Asiantuntijalausunnossa on kiinnitetty huomiota tekijänoikeuslakiin perustuvaan kirjallisuuden tekijöille maksettavan lainauskorvauksen tason korottamisen tarpeeseen. Yhdestä kirjalainasta kirjailijoille ja kääntäjille maksettavan korvauksen suuruuteen vaikuttavat sekä käytettävissä oleva määräraha että korvaukseen oikeuttavien kirjalainojen määrä. Lausunnon mukaan tekijöille maksettava lainakohtainen korvaus oli vuonna 2023 31 senttiä, vuonna 2026 25 senttiä ja vuonna 2027 sen on arvioitu olevan noin 23 senttiä lainalta. On tärkeää, että kirjastolainaamisen määriä ja niihin perustuvaa lainauskorvausten muutoskehitystä seurataan tarkasti ja huolehditaan siitä, että lainauskorvauksen taso pidetään kohtuullisena.

Asiantuntijalausunnossa on tuotu esille, että talousarvioesityksessä ehdotetun mukaisesti Opetushallitus saa käyttää vuonna 2027 enintään 16,7 miljoonaa euroa (sis. alv) tekijänoikeuslakiin perustuvien kopiointi- ja muiden käyttöoikeuskorvausten sekä kopiointia, tallennusta ja käyttöoikeuksia koskevan tiedotus- ja selvitystoiminnan menojen maksamiseen. Käyttökorvauksia koskevaa määrärahaa ei ole tarkistettu vuosikymmeneen, vaikka ansiotasoindeksi on noussut lähes 25 prosenttia vuodesta 2015. Tällä perusteella tekijöille ja oikeudenhaltijoille tilitettävien korvausten reaaliarvo on heikentynyt. Lausunnossa on tuotu esille myös, että teosten kopiointi ja käyttö on lisääntynyt merkittävästi joillakin koulutusalueilla.

Tekijänoikeuskorvaukset ovat tekijöiden ja muiden oikeudenhaltijoiden tuloa luovasta työstään. On tärkeää, että käyttöoikeuskorvausten tasoa seurataan tarkoin — ottaen huomioon myös tekoälyn käytön lisääntyminen opetuksessa ja valtionhallinnossa sekä niihin liittyvät tekijänoikeudelliset riskit — ja huolehditaan siitä, että määrärahataso korvausten maksamiseksi on riittävä.

Liikuntatoimi ja nuorisotyö

Liikuntatoimen määrärahoihin ehdotetaan 176,5 miljoonaa euroa ja nuorisotyön määrärahoihin 70,8 miljoonaa euroa. Eriytyneiden asuinalueiden liikuntapaikkojen korjausvelan purkuun kohdennetaan kertaluonteisesti 15 miljoonaa euroa yhdenvertaisten liikuntamahdollisuuksien edistämiseksi. Yleisurheilun EM-kisahakuun osoitetaan 2 miljoonan euron kertaluonteinen rahoitus vuodelle 2027 kehyspäätöksen mukaisesti. Valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuden kustannuspohjan ja indeksin lakisääteiset tarkistukset nostavat koulutuskeskusten valtionosuutta yhteensä 2,260 miljoonaa euroa. Liikuntajärjestöjen ja valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen yleisavustustaso säilyy ennallaan ollen liikuntajärjestöillä noin 40,9 miljoonaa euroa ja nuorisojärjestöillä 18 miljoonaa euroa.

Liikunnallisuuden edistämiseksi jatketaan Suomi Liikkeelle -ohjelmakokonaisuuden toimeenpanoa. Vuonna 2027 Suomi liikkeelle -toimenpiteinä tuetaan muun muassa perheiden liikkumista, päiväkoti- ja koulupihojen luonnonmukaistamista, ikääntyneiden toimintakykyä, maaseudulla asuvien ja toiseen asteen opiskelijoiden liikkumista sekä pyöräilyyn kannustavien ympäristöjen kehittämistä. Lisäksi vahvistetaan etsivän nuorisotyön toimia toimintakyvyn

tukemiseksi osana kutsuntoja. Ensi vuonna tullaan myös julkaisemaan Suomi liikkeelle -ohjelman tulosraportti ja ulkoinen arviointi. Niistä saadaan tärkeää tietoa toimenpiteiden vaikuttavuudesta. Koululaisten harrastamismahdollisuuksia edistävän Harrastamisen Suomen mallin avustustaso säilyy noin 19 miljoonassa eurossa.

Valiokunta pitää talousarvioesityksen panostuksia ihmisten liikunnallisen elämäntavan edistämiseen ja ylläpitämiseen sekä urheiluun osoitettuja määrärahoja perusteltuina. Esimerkiksi Suomi Liikkeelle -ohjelma on ollut hyvä lisä muun muassa poikkihallinnollisen liikkumisen ja liikunnan edistämisessä. On kuitenkin tärkeänä huomioida, että liikunnallisen elämäntavan edistämiseen tarvitaan yksittäisten toimien lisäksi myös niiden koordinaatiota sekä pysyviä toimia ja niitä tukevaa rahoitusta.

Lopuksi

Sivistysvaliokunta kuuli asiantuntijoita myös sivistyshallinnon virastorakenneuudistuksesta. Asiantuntijalausunnon mukaan uudistusta on pidetty oikeansuuntaisena toimena ja katsottu, että se on selkeyttänyt sivistyshallinnon kokonaisuutta. Suuremmat virastot pystyvät johtamaan toimintojaan aiempaa paremmin valtionhallinnon ja oman strategiansa sekä hallitusohjelman mukaisesti.

Uusi lainsäädäntö mahdollistaa hyvin toiminnan kehittämisen. Esimerkiksi Kansallisarkiston toiminnassa yhdistyneet voimavarat parantavat kykyä vastata digitalisaation ja valtionhallinnon yleisiin haasteisiin erityisesti ICT- ja tekoälykyvykkyyksissä ja sisäisissä palveluissa. Toimintamenomäärärahojen supistuminen on osaltaan pakottanut toimintojen nopeaan kehittämiseen lakisääteisten tehtävien hoitamisen turvaamiseksi. Tätä työtä on toteutettu suunnitelmallisesti muun muassa digitalisoimalla toimintoja vastaamaan entistä paremmin nyky-yhteiskunnan tarpeita.

Jatkossa on tärkeää kiinnittää huomiota myös kulttuuriperinnön turvaamiseen. Esimerkiksi Suomenlinnan maailmanperintökohteen korjausvelan hallintaan tulee vastata pitkäjänteisellä suunnitelmalla.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp

Helsingissä 23.10.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuula Haatainen sd
varapuheenjohtaja Ari Koponen ps
jäsen Sandra Bergqvist r
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Mari Holopainen vihr
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Milla Lahdenperä kok
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Pia Lohikoski vas
jäsen Sara Seppänen ps
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Jaana Strandman ps
jäsen Oskari Valtola kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen

Eriävä mielipide 1

Perustelut

Suomen vahvuus on pitkään perustunut osaavaan väestöön, laadukkaaseen koulutukseen ja ihmisten väliseen luottamukseen. Nämä eivät ole syntyneet itsestään, vaan ne ovat seurausta vuosikymmenten määrätietoisesta työstä koulutuksen ja tutkimuksen hyväksi ja yhdenvertaisuuden ja alueellisen tasa-arvon puolesta. Päätöksiä tehtäessä on katsottava myös seuraavien sukupolvien mahdollisuuksia eikä keskityttävä vain yhden vaalikauden aikana saataviin tuloksiin.

Jokaisella lapsella ja nuorella tulee olla yhdenvertaiset mahdollisuudet oppia, kouluttautua ja rakentaa omaa tulevaisuuttaan riippumatta kotitaustasta, asuinpaikasta tai perheen varallisuudesta. Sivistyksen tehtävänä on vahvistaa niin yksilöiden kuin koko yhteiskunnan edellytyksiä menestyä muuttuvassa maailmassa. Tällä vaalikaudella nämä tekijät ovat unohtuneet, kun 30 000 uutta lasta on pudonnut köyhyyteen. Lapsiperheköyhyys vaikuttaa tutkitusti laaja-alaisesti lapsen elämään, myös pärjäämiseen koulussa ja opinnoissa.

Keskusta pitää tärkeänä, että koulutuksen tasa-arvosta huolehditaan koko maassa. Laadukkaan varhaiskasvatuksen, perusopetuksen, toisen asteen koulutuksen ja korkeakoulutuksen tulee olla saavutettavissa myös tulevaisuudessa riippumatta siitä, asuuko lapsi tai nuori kasvavassa kaupungissa, maakuntakeskuksessa vai harvaan asutulla alueella. Koulutuksen alueellinen saavutettavuus on samalla kysymys koko Suomen ja sen eri alueiden elinvoimasta.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän edessä on merkittäviä haasteita. Oppimistulokset ovat heikentyneet, koulutuksellinen eriarvoisuus on kasvanut ja lasten sekä nuorten hyvinvoinnissa näkyy aiempaa enemmän huolta herättäviä ilmiöitä. Samanaikaisesti pienenevät ikäluokat muuttavat koulutuksen järjestämisen edellytyksiä eri puolilla maata. Näihin haasteisiin vastaaminen edellyttää pitkäjänteistä koulutuspolitiikkaa ja riittäviä voimavaroja kasvatuksen ja opetuksen perustehtävän toteuttamiseen.

Valtion vuoden 2027 talousarvio sisältää sivistyksen ja oppimisen kannalta sekä myönteisiä että huolta herättäviä ratkaisuja. Keskustan näkemyksen mukaan talousarvio ei kaikilta osin vastaa ajankohtaisiin tarpeisiin, eikä turvaa koulutuksellisen tasa-arvon, oppimisen tuen, alueellisen saavutettavuuden eikä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edellytyksiä riittävällä tavalla.

Korkeakoulujen ja tutkimus- ja kehittämisrahoituksen näkymät ovat hämärtymässä

Suomen tulevaisuus rakentuu osaamisen, tutkimuksen ja innovaatioiden varaan. Keskusta pitää tärkeänä tutkimus- ja kehittämisrahoitusta koskevan pitkäjänteisen sitoutumisen säilyttämistä. Siksi hallituksen esittämä tutkimus- ja kehittämisrahoituslain muuttaminen herättää aiheellista huolta rahoituksen vakaudesta ja ennakoitavuudesta. Erityisen ongelmallista on, että tutkimus- ja kehittämisrahoituksesta siirretään 50 miljoonaa euroa innovaatiorahoitukseen tutkimusrahoituksen kustannuksella. Innovaatiorahoituksen vahvistaminen on sinänsä kannatettava tavoite, mutta sen ei tulisi tapahtua tutkimuksen pitkäjänteisen rahoituspohjan

heikentämisen kautta. Vaarana on, että erityisesti yliopistojen tutkimusrahoitus vähenee ja tutkimustoiminnan ennakoitavuus heikkenee.

Keskusta pitää välttämättömänä, että korkeakoulutuksen ja tutkimuksen rahoitus ratkeaa kestävällä tavalla myös tulevina vuosina. Yliopistojen tohtorikoulutuspilotin päättyessä rahoitus uhkaa laskea vuoden 2027 jälkeen merkittävästi. Samalla korkeakouluilta odotetaan yhä suurempaa vastuuta osaamistason nostamisesta. Tavoitteena on, että korkeakoulutettujen osuus nuorista aikuisista nousee 60 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä. Vaikka vuoden 2027 talousarviossa korkeakoulujen aloituspaikkoihin osoitetaan lisärahoitusta, jää pitkäjänteinen näkymä tavoitteiden toteuttamisesta epäselväksi.

Ammattikorkeakoulut kantavat merkittävän vastuun korkeakoulutusasteen nostamisesta, mutta niiden rahoitus ei seuraa riittävästi toiminnan kustannusten kasvua. Opiskelijamäärän lisääminen ilman vastaavaa pysyvää rahoituspohjaa kasvattaa riskiä koulutuksen laadun heikkenemisestä.

Osaamista on vahvistettava myös työuran aikana

Osaavan työvoiman saatavuus on yksi Suomen suurimmista kasvun esteistä. Työurien pidentäminen, tuottavuuden vahvistaminen ja työelämän uudistuminen edellyttävät, että myös työelämässä jo olevilla ihmisillä on tosiasialliset mahdollisuudet päivittää ja hankkia uutta osaamista.

Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen on heikentänyt työikäisten mahdollisuuksia kehittää osaamistaan, vaihtaa ammattia tai vastata työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin. Erityisen merkittävästi se kohdistuu niihin työntekijöihin, joilla ei ole mahdollisuutta opiskella työn ohessa tai rahoittaa pidempää kouluttautumistaan säästöillään. Keskustan mielestä jatkuvan oppimisen mahdollisuuksia olisi tullut vahvistaa eikä kaventaa aikana, jolloin työttömyys on noussut ja työelämän muutokset edellyttävät osaamisen päivittämistä jatkuvasti.

Liikkumisen edistäminen vaatii pitkäjänteistä toimintaa

Liikunnan ja hyvinvoinnin edistämisessä talousarviossa on myös myönteisiä ratkaisuja. Keskusta pitää hyvänä sitä, että liikuntapaikkarakentamiseen kohdennetaan 15 miljoonan euron lisäys aiemmin tehtyjen leikkausten jälkeen. Suomen liikuntapaikkaverkoston korjausvelan on arvioitu nousseen jo noin 1,3 miljardiin euroon, joten lisärahoitus on tarpeellinen ja perusteltu mutta korjausvelkaan nähden riittämätön.

Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että liikunnan edistäminen perustuu pitkäjänteiseen toimintaan eikä yksinomaan määräaikaisiin hankkeisiin. Liikkumattomuuden haaste on niin suuri, ettei sitä voida ratkaista pelkästään erillisillä projektirahoituksilla ja määräaikaisilla hankkeilla. Pysyvien rakenteiden ja paikallisen seuratoiminnan merkitys on ratkaiseva. Myönteistä on myös harrastamisen Suomen mallin laajentaminen kokeiluluonteisesti toiselle asteelle, sillä harrastusmahdollisuuksien tarjoaminen tukee nuorten hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä ja edistää myös opintoihin kiinnittymistä.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp
Eriävä mielipide 1

Kulttuurin toimintaedellytykset heikkenevät

Kulttuurin merkitystä lasten, nuorten ja koko yhteiskunnan hyvinvoinnille ei tule aliarvioida. Keskusta kantaa huolta siitä, että valtionavustusten määrärahat pienenevät laskennallisesti noin 10 miljoonalla eurolla, mikä vastaa lähes viidennestä avustusten tasosta. Leikkaukset kohdistuvat väistämättä myös lasten ja nuorten kulttuuritoimintaan.

Taidetestaajien toiminnan jatkuminen on sinänsä myönteinen ratkaisu, mutta rahoituksen järjestäminen vain vuodeksi kerrallaan ei luo toiminnalle riittävää ennustettavuutta ja pitkäjänteisyyttä. Lisäksi rahoitus on koottu vähentämällä määrärahoja muualta opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalta, kuten miljoona euroa kulttuurin avustuksista. Keskustan mielestä kulttuuripolitiikan tulee perustua pitkäjänteisyyteen eikä sellaisiin ratkaisuihin, jotka samanaikaisesti heikentävät muuta kulttuurikenttää.

Nuorten hyvinvoinnin edistäminen on välttämätöntä

Nuorten hyvinvointi, osallisuus ja kiinnittyminen yhteiskuntaan edellyttävät vahvaa nuorisotyötä sekä riittäviä tarvittaessa helposti saavutettavia palveluja. Hallituksen tekemien päätösten yhteisvaikutuksena kuntatalous heikkenee arviolta noin 150 miljoonalla eurolla vuoteen 2026 verrattuna. Tämä luo merkittäviä paineita kuntien mahdollisuuksille kehittää varhaiskasvatusta ja perusopetusta ja ylläpitää nuorisotyötä sekä tarjota lapsille ja nuorille monipuolisia harrastusmahdollisuuksia ja tarvittavia hyvinvointia edistäviä ja ennaltaehkäiseviä palveluja. Keskusta kantaa huolta siitä, että talouden kiristyessä juuri nuorten hyvinvointia tukevat palvelut joutuvat säästöjen kohteeksi, vaikka niiden merkitys syrjäytymisen ehkäisyssä on keskeinen.

Järjestöavustusten leikkaukset heijastuvat myös sivistystyöhön

STEA-avustuksiin kohdistuvat leikkaukset heikentävät myös sellaista järjestötoimintaa, joka tukee oppimista, osallisuutta ja sivistyksellisten oikeuksien toteutumista. Monet STEA-rahoitteiset järjestöt tarjoavat lapsille, nuorille, ikääntyneille, maahanmuuttajille, vammaisille ja heidän läheisilleen koulutusta, neuvontaa, digitukea, vertaistoimintaa sekä vapaaehtoiskoulutusta, jotka vahvistavat kansalaistaitoja, osallistumismahdollisuuksia ja elinikäistä oppimista.

Leikkausten seurauksena järjestöt ovat joutuneet jo nyt vähentämään tai lopettamaan muun muassa koulutus-, neuvonta-, vertaistuki- ja kohtaamispaikkatoimintaa sekä supistamaan vapaaehtoistoiminnan tukea. Samalla heikkenevät mahdollisuudet vahvistaa yhteiskunnallista osallisuutta, kotoutumista, demokratiataitoja ja yhteisöllisyyttä. Sivistyksen ja oppimisen näkökulmasta on huolestuttavaa, että järjestöjen matalan kynnyksen toiminta, joka täydentää julkisia palveluja ja tavoittaa usein kaikkein haavoittuvimmassa asemassa olevia ihmisiä, joutuu säästötoimien kohteeksi.

Koulutuksen, tutkimuksen ja kulttuurin rahoitukseen tarvitaan pitkäjänteisyyttä

Keskustan mielestä koulutuksen, tutkimuksen, nuorisotyön, liikunnan ja kulttuurin rahoituksessa tarvitaan nykyistä enemmän pitkäjänteisyyttä ja ennustettavuutta. Tulevaisuuden kasvua,

osaamista ja hyvinvointia ei voi rakentaa vuosi toisensa jälkeen lyhytkestoisilla hankkeilla tai määräaikaisilla projekteilla, vaan vahvistamalla päätöksenteon ennustavuutta ja turvaamalla perusrahoitus, joka antaa kunnille, oppilaitoksille, korkeakouluille, järjestöille ja kulttuuritoimijoille mahdollisuuden suunnitella toimintaansa pitkäjänteisesti useiden vuosien päähän. Keskustan näkemyksen mukaan vuoden 2027 talousarvio ei täytä tätä tavoitetta riittävällä tavalla.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2026

Markku Siponen kesk
Hanna Kosonen kesk

Eriävä mielipide 2

Perustelut

Orpon hallituksen toimet koulutuspolitiikan saralla ovat olleet ristiriitaisia. Koulutuksesta ei pitänyt leikata, mutta sakset heiluivat kuitenkin esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulutuksessa. Perusopetuksen lisäpanostukset ovat sulaneet indeksijarrun myötä. Opiskelijoiden toimeentulo on yhä enemmän lainapainotteista. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen on erittäin haitallista tilanteessa, jossa Suomessa vallitsee Euroopan korkein työttömyys. OKM:n sektorilla myös vapaasta sivistystyöstä ja kulttuurista leikattiin suhteellisen paljon.

Erityisen ongelmallista on politiikan lyhytjänteisyys. Samaan aikaan, kun koulutuksen, tutkimuksen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön toimijoilta edellytetään enemmän, niiden toimintamahdollisuuksia on kavennettu. Asiantuntijalausunnoissa toistuvat huolet resurssien ja tehtävien epäsuhdasta, rahoituksen ennakoimattomuudesta sekä alueellisen ja sosiaalisen eriarvoisuuden kasvamisesta.

Hallituksen vuoden 2027 talousarvioesitys ei muodosta riittävän uskottavaa kokonaisuutta Suomen osaamisen, sivistyksen, tutkimuksen, kulttuurin ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Hallitus korostaa tavoitteissaan kasvua, korkeaa osaamista, tutkimusta ja kehittämistä sekä hyvinvointia, mutta sivistysvaliokunnan kuulemisissa lukuisat asiantuntijat ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että rahoitusratkaisut ovat ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa.

Kuntien valtionosuudet

Ensi vuoden budjetissa kuntien valtionosuusleikkaukset nousevat 188 miljoonan euron tasolle. Kokonaisuus muodostuu 75 miljoonan tasoalennuksesta; indeksijarrun kiristämisestä 2,8 prosenttiyksikköön, 91,2 miljoonaa euroa; ja kuntien normien purusta aiheutuvista leikkauksista, 22 miljoonaa euroa. Kuntaliiton mukaan valtionosuuspohjan mukaisesti valtionosuuteen tehdyistä leikkauksista kohdistuu laskennallisesti esi- ja perusopetukseen 55 prosenttia, varhaiskasvatukseen 35 prosenttia, TE-tehtäviin 5 prosenttia ja loput 5 prosenttia kirjastoihin ja kulttuuripalveluihin.

Kuntien valtionosuusleikkaukset heikentävät niiden mahdollisuuksia toteuttaa lakisääteisiä tehtäviään tilanteessa, jossa oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistus ja vuosiviikkotuntimäärien lisäykset edellyttäisivät päinvastoin vahvempaa rahoituspohjaa. Leikkauksilla on suora vaikutus kuntien mahdollisuuksiin vahvistaa perustaitoja, opettaa lukutaitoa, toteuttaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea ja turvata osaavan henkilöstön saatavuutta. Indeksikorotuksilla turvataan nykytason ylläpito, ei paranneta palvelutasoa. Indekseistä leikkaaminen edellyttää kustannusten nousun kompensoimista leikkaamalla palveluista, ellei kunnalla ole mahdollisuutta oman rahoituksen kasvattamiseen.

Suomen tulevaisuuden kannalta sivistykseen ja osaamiseen kohdistuvia menoja ei tule nähdä vain julkisina menoina. Ne ovat investointeja talouskasvuun, työllisyyteen, yhdenvertaisuuteen ja yhteiskunnan kestävyyteen.

Vapaa sivistystyö

Orpon hallitus on hukannut vapaan sivistystyön mahdollisuudet kansakunnan koulutus- ja sivistystuottajana sekä jatkuvan oppimisen mahdollistajana. Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat kuitenkin suomalaisen koulutusjärjestelmän ja elinikäisen oppimisen keskeinen osa.

Vapaan sivistystyön rahoituksesta on leikattu 20,5 miljoonaa euroa tällä vaalikaudella. Vuoden 2027 budjetissa säästötoimia kohdennetaan jälleen vapaan sivistystyön rahoitukseen. Alan kokonaisrahoituksen ollessa noin 180 miljoonaa euroa leikkaus vastaa noin 14 prosenttia rahoituksesta.

Erityisen voimakkaasti leikkaukset ovat kohdistuneet kesäyliopistoihin ja opintokeskuksiin, joiden osalta vaikutusten arvioitiin olevan jopa noin 40 prosenttia niiden valtionrahoituksesta. Leikkausten seurauksena oppilaitokset ovat joutuneet vähentämään opetustarjontaa, korottamaan kurssimaksuja, supistamaan henkilöstöä sekä arvioimaan toimipisteverkostoaan.

Vapaalla sivistystyöllä on ollut merkittävä rooli kotoutumisen toteuttamisessa, sillä oppilaitokset ovat järjestäneet erittäin tuloksellisesti kotoutumis- ja kielikoulutusta. Eduskunta hyväksyi kotoutumisuudistuksen kesäkuussa 2026. Kotoutumis- ja lukutaitokoulutusta ei voida 1.1.2027 alkaen jatkaa nykyisenä vapaan sivistystyön koulutuksena, ja siihen kohdennettu valtionosuusrahoitus poistuu. Vuonna 2023 näissä koulutuksissa opiskeli kansanopistoissa noin 7 200 henkilöä. Aikuisten perusopetuksessa opiskeli lisäksi noin 2 000 henkilöä. Myös kunnille ja työllisyysalueille muutos on suuri, kun vakiintunut, suoraan valtion rahoittama palvelu poistuu ja korvaava koulutus on järjestettävä uudella tavalla. Koulutus päättyy kesken lukuvuoden ilman opintojen loppuun saattamisen turvaavaa siirtymäaikaa. Vuodelle 2026 rahoituksen saaneissa opistoissa koulutus on käynnissä, ja oppilaitokset ovat sitoutuneet sen järjestämiseen. Syksyllä aloittaneiden ryhmien kevään opinnot on kuitenkin toteutettava uudella rahoituspohjalla. Tämä vaarantaa opiskelijoiden opintojen jatkuvuuden ja koulutuksessa tarvittavan henkilöstön säilymisen.

Kotoutumiskoulutuksen rahoituksen muutokset ovat vaikuttaneet etenkin opistojen saamaan rahoitukseen paikallisesti ja niiden kykyyn ylläpitää muuta koulutusta kotoutumiskoulutuksen rinnalla.

Julkisen talouden tasapainottaminen on toteutettava tavalla, joka ei vaaranna Suomen osaamispohjaa, koulutuksellista tasa-arvoa, tieteen edellytyksiä eikä kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön elinvoimaa. Sivistys, koulutus, tutkimus ja ihmisten hyvinvointi ovat kestävän talouskasvun edellytyksiä, eivät siitä erillisiä menokohteita.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 23.10.2026

Eeva-Johanna Eloranta sd
Tuula Haatainen sd

Eriävä mielipide 3

Perustelut

Orpon hallituskausi ei ole ollut koulutus- eikä kulttuurimyönteistä aikaa. Vaikka hallitus ei ole viimeisen toimintavuoden aikana päättänyt enää merkittävistä uusista koulutusta tai kulttuuria koskevista leikkauksista, näkyvät ensi vuoden talousarviossa koko hallituskauden päätösten yhteisvaikutukset.

Hallitus lupasi ottaa koulutuksen erityissuojelukseen, mutta se on kautensa aikana leikannut lähes jokaiselta koulutusasteelta. Tässäkin budjetissa leikataan tosiasiallisesti päiväkodeilta ja peruskouluilta. Ensi vuoden talousarvio ei sisällä riittäviä panostuksia, joilla lasten ja nuorten koulutuspolku voidaan turvata ja oppimistulokset saadaan kääntymään kohti parempaa. Talousarvion sisältämät panostukset korkeakoulutukseen ja tutkimukseen ja kehittämiseen ovat myös parhaimmillaankin ristiriitaisia.

Ikäluokkien pienenemisestä vapautuva rahoitus tulisi kohdentaa viime koulutuspoliittisen selonteon suuntaviivojen mukaisesti takaisin koulutukseen niin, että esimerkiksi ryhmäkokoja voidaan pienentää, opettajilla riittää aikaa sekä hyvin että heikosti pärjääville lapsille ja nuorille ja kouluihin saadaan riittävä määrä erityisluokkia. Hallituksen talousarvioesitys ei ole tämän osalta johdonmukainen, sillä samaan aikaan ei voi olla panostuksia ja leikkauksia.

Hallitus hukkaa myös luovan alan kansantaloudelliset mahdollisuudet, sillä ilman riittäviä toimintaedellytyksiä ja luovan alan tekijöiden toimeentuloa ei synny myöskään taiteen ja kulttuurin vientituotteita tai kulttuurimatkailua. Hallituskauden aikana hallitus on esimerkiksi leikannut taiteen valtionavustuksia, puolittanut yksityisen kopioinnin hyvityksen ja leikannut Suomen kulttuuri-instituuttien rahoitusta. Hallituksen viimeisen vuoden talousarvioesitys ei käännä kehityksen suuntaa.

Varhaiskasvatus ja perusopetus

Kuntien valtionosuuteen tehtävät leikkaukset ovat tosiasiassa leikkaus varhaiskasvatukseen ja koulutukseen, sillä sivistystoimi kattaa noin kolme neljäsosaa kuntien menoista. Valtionosuuteen on Orpon hallituskaudella tehty leikkauksia useaan eri otteeseen. Vuonna 2025 toteutettiin suora 75 miljoonan euron leikkaus, hallituskauden ajan on ollut yhden prosenttiyksikön indeksijarru, joka vuodelle 2027 kiristyy 2,8 prosenttiyksikköön. Vuonna 2027 pelkkä indeksijarru pienentää kuntien valtionosuuksia noin 91 miljoonalla eurolla.

Nämä leikkaukset vaikeuttavat esimerkiksi oppimisen tuen järjestämistä kunnissa, haittaavat riittävien erityisopettajien palkkaamista ja kasvattavat päiväkotien ja koulujen ryhmäkokoja. Vaikutus on myös eri kunnissa erilainen, mikä uhkaa johtaa siihen, että koulutuksen laatu alkaa eriytymään alueellisesti. Tämä on aivan väärä suunta tilanteessa, jossa oppimistulokset ovat lähes koko 2000-luvun ajan pudonneet ja aivan jokaiselle lapselle tulisi tarjota mahdollisuus laadukkaaseen koulutukseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp
Eriävä mielipide 3

Ammatillinen koulutus ja lukiokoulutus

Ammatillinen koulutus on ollut tällä hallituskaudella toistuvasti leikkausten kohteena. Yhteensä ammatillisesta koulutuksesta on leikattu 149 miljoonalla eurolla, ja samaan aikaan kasvatettu vain 10 miljoonalla eurolla. Erityinen huoli nousee riittämättömän lähiopetuksen osalta, sillä ammatilliseen koulutukseen osallistuvilta nuorilta ei voi odottaa täyttä itseohjautuvuutta. Myös yleissivistävien opintojen määrää ammatillisessa koulutuksessa tulisi vahvistaa, sillä sen tulisi tarjota yhtä lailla valmiudet korkeakouluissa suoritettuihin jatko-opintoihin.

Lukiokoulutuksen niin kutsutusta rahoitusleikkurista olisi syytä luopua, kuten esimerkiksi OAJ ja Kuntaliitto ovat useaan otteeseen korostaneet. Rahoitusleikkuri vähentää valtion vastuuta koulutuksen järjestämiskuluista noin 100 miljoonaa euroa vuosittain. Rahoitusleikkuri pakottaa kunnat kompensoimaan puuttuvan osuuden ja ajaa käytännössä lukiolaiset sekä koulutuksen järjestäjät eriarvoiseen asemaan.

Taiteen perusopetus ja taidekasvatus

Hallitus on toteuttamassa taiteen perusopetuksen uudistusta, joka tulee teettämään taiteen perusopetusta antavissa oppilaitoksissa mittavaa työtä esimerkiksi uusien opetussuunnitelmien ja henkilöstön osaamisen päivittämisen suhteen. OKM:n asettama asiantuntijatyöryhmä on arvioinut, että uudistuksen toteuttaminen edellyttäisi kymmenen miljoonan euron lisärahoitusta, mutta tämä puuttuu ensi vuoden talousarviosta.

On hyvä ja kannatettava asia, että hallitus ohjasi määrärahaa kahdeksasluokkalaisten Taidetestaaja-toiminnan jatkamiseen. Ei ole kuitenkaan perusteltua, että ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen yhteisistä menoista ehdotetaan siirrettäväksi 550 000 euroa Taidetestaajat-toiminnan rahoittamiseen. Eri koulutusasteita ei pitäisi asettaa näin vastakkain, vaan hallituksen olisi pitänyt löytää toimintaan aidosti lisää rahaa. Taidetestaajien rahoitus tulisi turvata myös tulevina vuosina.

Koulukino tuottaa kouluille maksuttomia oppimateriaaleja, järjestää koululaisnäytöksiä elokuvateattereissa ja tarjoaa luvallisia elokuvia opetuskäyttöön. Koulukinon tarjoamat palvelut ovat tärkeä osa lasten ja nuorten saamaa elokuvakasvatusta. Koulukinolle olisi osoitettava lukuvuosille 200 000 euron lisärahoitus toiminnan turvaamiseksi ja Opetushallituksen tekijänoikeuskorvausten momenttiin tulisi tehdä pysyvä 700 000 euron lisäys koulujen ja oppilaitosten elokuvien käyttöoikeuksien hankintaan, jotta lapset ja nuoret pääsevät jatkossakin monipuolisten materiaalien äärelle.

Korkeakoulutus ja tutkimus

Vaikka korkeakoulutukseen ei kohdistu ensi vuoden talousarviossa uusia leikkauksia, rasittavat aiemmin tehdyt leikkaukset korkeakoulujen perusrahoitukseen yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen toimintaa. Jos todella haluamme, että Suomen korkeakoulutusaste nousee Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2040:n viitoittamaan 60 prosenttiin ikäluokasta, tarvitaan merkittävästi nykyistä kunnianhimoisempia toimia korkeakoulutettujen määrän

lisäämiseen. Samaan aikaan, kun korkeakoulutettujen määrää kasvatetaan, tulisi myös korkeakoulujen rahoitusta kasvattaa samassa suhteessa.

Korkeakouluopiskelijoiden määrän kasvu näkyy myös opiskelijaterveydenhuolto YTHS:n kasvaneessa palvelutarpeessa. Onkin ristiriitaista, että samaan aikaan YTHS on järjestänyt muutosneuvottelut, joiden seurauksena YTHS:n työntekijämäärä vähenee noin viidellä prosentilla.

Suomen Akatemian tutkimushankevaltuus kasvaa merkittävästi, mutta samalla viraston toimintamenomääräraha pysyy lähes samalla tasolla kuin vuonna 2026. Myös Suomen Akatemian toimintaa vaikeuttavat aiemmin vaalikaudella päätetyt toimintamenosäästöt, mikä ei vastaa tutkimusrahoituksen, Suomen Akatemian tehtävien eikä sen TKI:hin liittyviä vastuita. Suomen Akatemia nostaa esiin lausunnossaan, että toimintamenomäärärahan tason tulisi kasvaa myöntövaltuuden kasvun myötä noin 400 000 eurolla vuosittain.

On hyvä, että T&K-rahoituslain toteutumisesta on pidetty lähtökohtaisesti kiinni vaikeassa taloudellisessa tilanteessakin. Suomi voi menestyä vain vahvaan tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatioihin nojaamalla. Samaan aikaan hallitus valmistelee T&K-rahoituslakiin muutosta tavalla, joka leikkaisi T&K:n nykyistä rahoitusta. T&K-rahoitukseen esitetään laskettavaksi mukaan 50 miljoonaa euroa nykyistä innovaatiorahoitusta.

Vapaa sivistystyö

Vuonna 2027 kotoutumiskoulutuksen vastuut siirtyvät vapaan sivistystyön järjestäjiltä kuntien ja työvoimaviranomaisten vastuulle, ja samalla vapaan sivistystyön valtionosuusrahoitus vähenee merkittävästi. Vapaan sivistystyön toimijoiden osaaminen olisi pitänyt huomioida paremmin kotoutumiskoulutusten ja lukutaitokoulutuksen järjestämisessä. Sen lisäksi tarvitaan toimia, joilla vapaan sivistystyön rahoitus ja alueellinen saatavuus pystytään turvaamaan. Vaarana on sekin, että kuntatalouden haasteet vaikeuttavat myös kansanopistojen ja kansalaisopistojen toimintaa.

Koulutuspolitiikan johtaminen

On tärkeää, että koulutuspolitiikkaa johdetaan tietoon pohjautuen. Esimerkiksi lasten ja nuorten oppimistulosten heikkenemisen syyt selviävät vain, jos oppimista ja koulutusjärjestelmää koskevaa tietoa kerätään ja analysoidaan riippumattomasti. Tarvitaan myös kansallista koordinaatiota, jotta opit voidaan viedä käytäntöön ja lainsäädännön tavoitteet toteutuvat toivotulla tavalla.

Kuten Opetushallitus nostaa lausunnossaan esille, jatkuvat säästöt heikentävät merkittävästi Opetushallituksen mahdollisuuksia hoitaa lakisääteisiä tehtäviään, vastata uusiin velvoitteisiin sekä ylläpitää koulutuksen ja osaamisen kehittämistä tukevia palveluja nykyisessä laajuudessa. Opetushallitusta koskevat sopeutustoimet vaarantavat koulutusta koskevan tietopohjan hyödyntämisen päätöksenteossa ja heikentävät koulujen ja oppilaitosten saamaa tukea tilanteessa, jossa koulutuksen kehittäminen on vielä aiempaakin tärkeämpää.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp
Eriävä mielipide 3

Taide ja kulttuuri

Luovan talouden osuus bruttokansantuotteesta voi Suomessa hyvin kaksinkertaistua, jos sen tekemisen lähtökohdat saadaan kuntoon. Se edellyttää sekä ylihallituskautista sitoutumista taiteen- ja kulttuurin julkiseen rahoitukseen sekä taiteen ja luovan alan parissa työskentelevien toimeentulon turvaamista.

Talousarvion tavoitteena pitäisi olla, että määrärahoja nostettaisiin vähintään kustannusten nousua vastaavalla määrällä. Taiteen määrärahoista turvattuja näyttävät edelleen olevan vain erikseen lain turvaamat määrärahat, kuten taiteilija-apurahat ja esittävän taiteen valtionosuuksien määrärahat. Samalla jotkin aiempien vuosien leikkaukset ja niiden vaikutukset ovat konkretisoitumassa vasta nyt, kuten yksityisen kopioinnin hyvitysmaksuihin kohdistettujen leikkausten osalta. Esimerkiksi Taide- ja kulttuuriviraston määrärahat ovat laskennallisesti pienentyneet vuodesta 2022 lähtien noin 10 miljoonalla eurolla, eli lähes viidenneksellä.

Myöskään tekijänoikeuksiin perustuvat luovan alan tulot eivät ole pysyneet ajan tasalla. Lainauskorvauksia tulisi korottaa, jotta lainakohtainen taso pysyisi edes nykyisellä tasolla. Opetushallitukselle myönnettyä tekijänoikeuslakiin perustuvien kopiointi- ja muiden käyttöoikeuskorvausten määrärahaa olisi korotettava, sillä määrärahan tasoa ei ole tarkistettu vastaamaan käyttömäärien kasvua, kustannuskehitystä eikä tekoälyn käytön synnyttämiä lisensointitarpeita. Myös yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmä tulisi uudistaa tätä päivää vastaavaksi, ja sen tasoa tulisi korottaa.

Hyvää taidetta tai vireää kulttuurielämää ei synny niukkuuden kautta, sillä toimeentulon epävarmuus ajaa tekijöitä pois alalta. Hallituksen tulisi perua kaikki tekemänsä kulttuurileikkaukset ja nostaa pysyvästi kulttuurin rahoitusta. Valtion T&K-rahoitus olisi ulotettava koskemaan aiempaa vahvemmin myös luovia aloja. Pitkän aikavälin tavoitteena kulttuurin rahoitus tulisi kasvattaa pysyvästi yli prosenttiin valtion budjetista, sillä taiteen ja kulttuurin myönteinen vaikutus esimerkiksi ihmisten hyvinvointiin, matkailuun ja vientituotteena on myös kansantaloudellisesti merkittävä.

Jatkuva oppiminen

Hallitus on lakkauttanut kautensa aikana sekä aikuiskoulutustuen että koulutuskorvaukset eikä ole lupauksista huolimatta rakentanut näille toimivaa seuraajaa. Jatkuvan oppimisen palvelukeskukselle kohdistettu 10 miljoonan euron lisärahoitus ei ole tasoltaan riittävä eikä oman osaamisen päivittämiselle tai alanvaihdoille ole tällä hetkellä koko väestöä palvelevia työkaluja. Huolta herättää myös se, miten esimerkiksi opetusalan henkilöstön osaamista pystytään päivittämään tilanteessa, jossa tekoälyn kehitys vaatii aivan uudenlaisia valmiuksia myös koulumaailmaan.

Nuorten tilanne

Lapsia ja nuoria koskevat kysymykset ulottuvat lukuisille eri hallinnonaloille ja monilla päätöksillä on lapsiin ja nuoriin liittyviä heijastevaikutuksia. Nuorisoalan kokonaisrahoitus laskee 15 prosenttia hallituskauden aikana. Vuonna 2025 julkaistun Nuorisobarometrin mukaan

omaan tulevaisuuteensa optimistisesti suhtautuvien 15—29-vuotiaiden osuus on pudonnut 80 prosentista 61 prosenttiin neljässä vuodessa. Hallituksen tulisi nykyistä talousarvioesitystä paremmin pystyä huomioimaan lasten ja nuorten tilanne, ja sen olisi vahvistettava esimerkiksi lasten ja nuorten saamia palveluita, nuorisotyön edellytyksiä, harrastusmahdollisuuksia sekä turvattava kaikkien koulutusasteiden resurssit.

Kansallinen kulttuuriperintö

Hallituskauden aikana tehdyt museoviraston leikkaukset ovat vaikeuttaneet suomalaisten kulttuuriperintökohteiden pitämistä avoinna yleisölle, ja rahoituksen niukkuus muodostaa jo aitoja riskejä kohteiden ylläpidon kannalta. Suomenlinnan maailmanperintökohteen kasvava korjausvelka muodostaa merkittävän taloudellisen ja kulttuuriperinnöllisen riskin ja edellyttäisi viiden miljoonan lisämäärärahaa.

Myös Kansallisarkiston toimintaedellytykset on puristettu liian ahtaalle. Kansallisarkiston sopeutustarve on vuonna 2027 noin 1,5 miljoonaa euroa ja vuodesta 2028 alkaen yli 3 miljoonaa euroa vuodessa. Kansallisarkiston toimintaa on jo nyt tehostettu epätarkoituksenmukaisella tavalla, kun Kansallisarkiston toimipisteiden verkkoa on alueellisesti supistettu ja historiantutkijoita on vahvasti ohjattu digitaalisten materiaalien puolueen tilanteessa, jossa aineistoista arviolta vain noin 5—10 prosenttia on digitoitu. Suurin osa materiaaleista ei siis ole lähivuosina digitaalisesti saatavilla ilman huomattavaa digitointityön vauhdittamista.

Liikunta ja urheilu

Suomalaisten fyysiseen toimintakykyyn tulee panostaa merkittävästi tulevina vuosina, sillä se maksaa itsensä takaisin matalampien sote-kulujen muodossa. Liikuntapaikkarakentamiselle on osoitettu lisärahoitusta, mutta se ei ratkaise kasvavaa korjausvelkaa. Olympiakomitea onkin esittänyt, että liikuntapaikkaverkoston uudistaminen ja korjaaminen huomioitaisiin Suomen suunnitelmassa osana tulevaa EU-rahoitusohjelmakautta.

Eduskuntapuolueet ovat sitoutuneet fyysisen toimintakyvyn nostamiseen 15 prosentilla vuoteen 2040 mennessä. Jotta tähän haasteeseen voidaan aidosti vastata, tulevina vuosina valtion on panostettava vaikuttaviin, poikkihallinnollisiin keinoihin, jotta niin nuorten kuin aikuisväestönkin osalta aktiivisuutta arjessa saadaan lisättyä. Esimerkiksi kaavoituksen, kävelyn ja pyöräilyn kehittämisen vaikutus kuntalaisten liikkumiseen tulisi huomioida nykyistä paremmin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp
Eriävä mielipide 3

Helsingissä 23.10.2026

Mari Holopainen vihr

Eriävä mielipide 4

Perustelut

Vaikka maailma muuttuu nopeasti ja elämme monella tavalla epävarmaa aikaa, yksi asia ei muutu: Suomen kaltainen pieni maa pärjää vain panostamalla koulutukseen, osaamiseen ja kaikkien lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Vasemmistoliitolle kasvatus, koulutus, taide ja kulttuuri ovat myös itseisarvoja ja osaamisen ja sivistyksen vaaliminen kriittisen ajattelun ja demokratian kulmakivi. Myös tasa-arvoiset liikuntapalvelut on taattava, sillä liikunnan harrastamisella on suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnille. Osaaminen, koulutus läpi elämän, taiteesta ja kulttuurista nauttiminen sekä niiden tekeminen sekä hyvinvoinnista huolehtiminen eivät saa olla luokkakysymyksiä.

Lopuillaan oleva Orpon-Purran hallituskausi on kuitenkin muuttanut Suomea suuntaan, jossa eriarvoisuus kasvaa nopeasti. Tämä näkyy esimerkiksi lapsiköyhyyden lisääntymisenä ja nuorten tulevaisuususkon romahtamisena.

Tämä hallituskausi on kuitenkin loppumassa, joten katse on pidettävä myös tulevissa päätöksissä. Tulevien vuosien isoimpia kysymyksiä koulutuspolitiikassa on ikäluokkien pieneneminen. Pienenevien ikäluokkien Suomessa on edelleen taattava kaikille oppivelvollisille laadukas opetus ja riittävän lähellä oleva koulu asuinpaikasta riippumatta. Koulutuksen järjestämisen kustannukset eivät vähene samassa tahdissa kuin ikäluokat pienenevät. Merkittävimmät kustannukset, kuten tilat ja opettajien palkat, ovat ainakin lyhyellä aikavälillä kiinteitä. Myös tämän vuoksi ikäluokkien pienenemisestä mahdollisesti säästyvät rahat on pidettävä koulutuksessa.

Kunnilta leikkaaminen on ennen kaikkea leikkaamista varhaiskasvatuksesta sekä esi- ja perusopetuksesta

Hallitus on leikannut läpi kautensa kuntien valtionosuuksista. Nämä edelleen jatkuvat leikkaukset ovat vuoden 2027 budjetissa isoin kysymys kasvatuksen, koulutuksen, kulttuurin, liikunnan ja nuorisotyön rahoituksessa. Vuoden 2027 budjetissa kuntien valtionosuusleikkaukset nousevat 188 miljoonan euron tasolle.

Kuntaliiton mukaan valtionosuusleikkauksista laskennallisesti 55 prosenttia kohdistuu esi- ja perusopetukseen, 35 prosenttia varhaiskasvatukseen, 5 prosenttia TE-tehtäviin ja loput 5 prosenttia kirjastoihin ja kulttuuripalveluihin.

Tulevina vuosina suomalaista koulutusjärjestelmää haastaa erityisesti ikäluokkien pienenemisestä ja kaupungistumisesta johtuva Suomen koulujen ja kuntien erilaistuminen. Samaan aikaan perheiden sosioekonominen tausta ja resurssit vaikuttavat yhä enemmän lasten ja nuorten koulumenestykseen ja oppimiserojen kasvuun. Eriarvoistumiskehitystä tapahtuu maanlaajuisesti, mutta myös suurten kaupunkien sisällä. Tähän yhtälöön eivät kuntien valtionosuusleikkaukset sovi.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp
Eriävä mielipide 4

Kuntien tehtävät ovat viime vuosina lisääntyneet, mutta rahoitus ei ole kasvanut samassa suhteessa. Hallitusohjelman 200 miljoonan euron lisäpanostus perusopetukseen käytännössä vain kompensoi valtionosuuksiin kohdistuvat leikkaukset eikä vahvista millään tavalla koulutuksen resurssipohjaa. Kuntien valtionosuusleikkaukset osuvat vaikeaan kohtaan myös sen vuoksi, että kunnissa on tällä hetkellä käynnissä iso ja tärkeä uudistus oppimisen tukeen.

Kuntatalouden kiristyminen heijastuu suoraan opetuksen ja kasvatuksen laatuun, henkilöstön jaksamiseen ja lasten ja nuorten hyvinvointiin. Kuntien taloudellista tilannetta ja sen vaikutuksia koulutukseen, kulttuuriin ja liikunta- ja nuorisopalveluihin on seurattava tarkasti, jotta lakisääteiset palvelut voidaan turvata ja kuntapalveluiden tasa-arvo säilyy koko maassa.

Lasten ja nuorten laskeviin oppimistuloksiin on puututtava. Vaikka yhtä selkeää keinoa on mahdoton nimetä, opettajien koulutustaso ja työhyvinvointi on oppimistulosten kannalta olennaista. Uran alkuvaiheessa olevien opettajien mentorointiin on panostettava nykyistä paremmin, ja opettajien täydennyskoulutukseen on saatava resursseja.

Lisäksi tarvitsemme opettajarekisterin, jotta meillä on ajantasainen tieto kelpoisten opettajien määrästä ja täydennyskoulutuksen tarpeesta. Lisäksi opettajien työsuhteiden pysyvyyteen on panostettava. Professori Sonja Kosusen tuoreen tutkimuksen mukaan opettajat eivät vaihda koulua lapsiin tai alueiden eroihin liittyvien syiden vuoksi, vaan koska määräaikaisuus loppuu.

Korkeakoulujen rahoitus

Suomi tarvitsee koulutettua työvoimaa, jotta pystymme vastaamaan työelämän murrokseen ja kansainväliseen osaamiskilpailuun. Korkeakoulujen rahoitusta ei tule leikata, vaan sen on oltava pitkäjänteisesti kasvavaa ja ennustettavaa. Ilman tätä Suomi ei voi saavuttaa tavoitteitaan koulutustason, osaamisen ja kilpailukyvyn vahvistamisessa.

Hallituksen tavoitteena on nostaa koulutustasoa niin, että vuonna 2030 50 prosenttia 25—34-vuotiaista on suorittanut korkeakoulututkinnon. Kesällä 2026 julkaistussa korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa tavoite on nostettu 60 prosenttiin vuoteen 2040 mennessä.

Yhdessä yli puoluerajojen jaettu tavoite nostaa korkeakoulutettujen osuutta on vesittymässä, koska korkeakoulujen rahoituspohjaa on heikennetty läpi hallituskauden. Ammattikorkeakouluihin kohdistettiin kauden aikana yhteensä 57,5 miljoonan euron leikkaukset ja yliopistoille noin 65 miljoonan euron leikkaukset.

Korkeakoulujen perusrahoitus on tiukilla, ja uusien aloituspaikkojen avaaminen sekä koulutuksen ja tutkimuksen laadun turvaaminen edellyttävät vakaata ja ennustettavaa rahoitusta. Leikkaukset heikentävät mahdollisuuksia toteuttaa sovittuja koulutusmäärien lisäyksiä ja johtavat väistämättä opetuksen laadun heikkenemiseen.

Perustutkimus on perusta koko muulle TKI-toiminnalle. Koko 2020-luku on todiste siitä, kuinka ennakoimaton maailma voi olla. Vain panostamalla monipuolisesti monien alojen perustutkimukseen voimme luoda eräänlaista tiedon huoltovarmuutta tulevaisuuden haasteiden varalle.

Perusrahoituksen tilalle tarjottu korvamerkitty lisärahoitus, joka koostuu pääosin T&K-rahoituksesta, ei korvaa menetettyä liikkumavaraa eikä mahdollista korkeakoulujen omaa strategista kehittämistä.

Perusrahoituksen riittävä taso ja vakaus turvaavat myös tieteellisen toiminnan edellytyksiä. Samalla turvataan tutkijoiden työskentelymahdollisuuksia ja armollisempaa työelämää. Erityisesti nuoret tutkijat ovat vaarassa tippua alalta ilman riittävää korkeakoulujen perusrahoitusta. Ei ole tarkoituksenmukaista, että tutkijat joutuvat käyttämään valtavan työmäärän jatkuviin rahoitushakuihin eivätkä itse työhönsä eli tieteentekemiseen.

Opiskelijoiden toimeentulo ja korkeakoulutuksen maksuttomuuden murentaminen

Hallituksen opintotuen uudistaminen on kustannusneutraali vuoteen 2030 saakka, jonka jälkeen sen arvioidaan vähentävän opintotukimenoja maltillisesti. Uudistuksen on siis tosiasiassa tarkoitus säästää eikä vahvistaa opiskelijoiden toimeentuloa.

Hallituksen esittämä opintotuen kokonaisuudistus ei vastaa näin opintotuen perusongelmaan. Opintotuki ei riitä tällä hetkellä varmistamaan opiskeluajan toimeentuloa. Hallitus on vastannut tähän kiihdyttämällä opiskelijoiden velkaantumista opintotuen velkapainotteisuutta kasvattamalla. Opiskelijat ovat ainoa ihmisryhmä, jonka oletetaan ostavan leipää kaupasta velalla. Moni valmistuu jo sellaisen velkataakan kanssa, että se vaikeuttaa olennaisesti opintojen jälkeistä elämää taloudellista epävarmuutta kasvattamalla.

Opiskelijoiden velkaantumisen pysäyttäminen on välttämätöntä, jos halutaan puuttua siihen, että korkeakoulutus periytyy aiempaan vahvemmin. Velkaantuminen on isompi riski niille, joilta puuttuvat taloudelliset turvaverkot.

Opiskelijoiden toimeentulon on perustuttava riittävään perusturvaan eikä velkaantumiseen, minkä vuoksi opintorahaan on saatava tasokorotus. Toimeentuloa on vahvistettava, jos halutaan koulutustaso nousuun.

Opintotukea kehitettäessä on ymmärrettävä nuorten aikuisten koko todellisuus. Opintojen viivästymisen taustalla voi olla monia yksilöön, läheisiin tai yhteiskunnallisiin olosuhteisiin liittyviä ja usein kasautuvia tekijöitä. Sanktion vaikutukset ovat sekä taloudellisia että henkisiä, minkä vuoksi niitä ei tulisi kiristää, vaan pikemminkin porrastaa ja kohtuullistaa.

Lisäksi on ongelmallista, että tämän uudistuksen ulkopuolella jo heikennettiin opiskelijoiden asumisen tukea siirtämällä heidät opintotuen asumislisän piiriin. Asumislisä olisi vähintään sidottava indeksiin.

Aiemmin hallitus on lisännyt lukukausimaksut EU- ja ETA-maiden ulkopuolisille opiskelijoille toiselle asteelle. Samalla opiskelijat rajattiin pois valtionosuusrahoituksen piiristä, mikä lisää koulutuksen järjestäjien hallinnollista työtä ja rahoitukseen liittyvää epävarmuutta.

Hallitus on myös murentanut maksutonta koulutusta tekemällä EU- ja ETA-maiden ulkopuolisten korkeakouluopiskelijoiden lukukausimaksuista täyskatteellisia. Suomessa on suuri

työvoiman tarve esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon ja tekniikan aloilla. Näillä aloilla lukukausimaksut nousevat nyt niin paljon, että kynnys Suomessa opiskeluun nousee huomattavasti. Lukukausimaksujen korotus ei vahvista korkeakoulujen taloutta, sillä hallitusohjelmassa todetaan, että korkeakoulujen valtionrahoitusta leikataan vastaavasti.

Tämän lisäksi hallitus murtaa maksutonta koulutusta mahdollistamalla tutkinnon tekemisen maksullisessa avoimessa korkeakouluopetuksessa. Tällaisen maksullisen ohituskaistan luomisen ei pidä kuulua suomalaiseen koulutusjärjestelmään, jonka keskeinen arvo on koulutuksellinen tasa-arvo.

Ammatillisen koulutuksen heikentäminen

Ammatillinen koulutus ja sen opiskelijat ovat olleet yksi tämän hallituskauden koulutusleikkausten suurimmista kärsijöistä. Tämä on hyvin lyhytnäköistä, sillä ammatillinen koulutus on avainasemassa työmarkkinoiden tarpeisiin vastaamisessa nopeasti muuttuvassa maailmassa.

Oppivelvollisten lisäksi ammatillinen koulutus on merkittävä aikuisten kouluttaja. Yhä useampi joutuu vaihtamaan tai haluaa vaihtaa alaa kesken työvuosien, ja tällöin ammatillisen koulutuksen merkitys on suuri. On myös inhimillistä, että toisinaan koulutusalaa valitessa tekee vääriä valintoja, eikä alanvaihtoa tule tämänkään vuoksi hankaloittaa. Nuoret ovat myös hyvin erilaisissa asemissa keskenään siinä, minkälaista tukea heillä on tarjolla lähipiirissä koulutusvalintoja tehtäessä.

Ammatillisen koulutuksen saatavuus on tärkeää myös oman osaamisen päivittämisessä ja syventämisessä. Ammatillisen koulutuksen resursseista huolehtiminen on olennaista, jotta kaikenlaisista taustoista tulevat ihmiset pääsevät päivittämään omaa osaamistaan läpi elämän.

Ammatillisen koulutuksen 120 miljoonan euron leikkaukset tarkoittavat laskennallisesti esimerkiksi 1 600 opettajan vähennystä. Tällä on väistämättä merkitystä koulutuksen laadulle. Lähiopetuksen määrä oli jo valmiiksi riittämätöntä tilanteessa, jossa esimerkiksi opiskelijoiden oppimisen tuen tarve on kasvanut. Oppilaitokset ovat kuitenkin tilanteessa, jossa hallinnosta ei ole enää ollut mahdollista leikata, vaan leikkaukset on ollut pakko toteuttaa suoraan opetuksen järjestämisestä.

On ollut käytännössä mahdotonta suunnata leikkaukset niin, että ne eivät kohdistuisi peruskoulunsa juuri päättäneisiin tai ensimmäistä tutkintoa tekeviin. Peruskoulunsa juuri päättäneet opiskelijat tai ensimmäistä tutkintoa tekevät muut opiskelijat opiskelevat samoissa ryhmissä ja käyttävät samoja oppimismateriaaleja kuin muutkin opiskelijat.

Koulutuksen saavutettavuuden alueellinen heikkeneminen vaikuttaa suoraan myös oppivelvollisiin. Oppilaitosten on mahdotonta suunnitella toimintaansa pitkäjänteisesti epävarmassa tilanteessa, kun niihin isketään koko ajan uusilla leikkauksilla.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp
Eriävä mielipide 4

Vapaa sivistystyö ja jatkuva oppiminen

Vapaa sivistystyö on tärkeä osa suomalaista koulutusjärjestelmää. Sillä on erilaisia oppilaitosmuotoja, eli kansalaisopistoja, kansanopistoja, kesäyliopistoja, opintokeskuksia ja liikunnan koulutuskeskuksia. Vapaaseen sivistystyöhön kohdistui hallituskaudella 20,5 miljoonan euron säästöt vuodesta 2024 lukien. Leikkaukset kohdistuivat eri tavalla eri koulutusmuotoihin.

Valtion tuki on oleellinen tekijä siinä, että vapaan sivistystyön oppilaitokset pystyvät tarjoamaan edullisempia kursseja kuin yksityiset verrokit. Koulutusleikkaukset vaikuttaisivat pahiten pienten kuntien vapaan sivistystyön oppilaitoksiin.

Rahoituksen vähenemistä ei ole mahdollista paikata osallistujamaksuilla, sillä näin suurten korotusten jälkeen monilla ei olisi enää varaa osallistua koulutukseen. Maksut ovat jo nyt erityisesti pienituloisille kynnys osallistua kursseille. Maksujen korottaminen olisi myös vahvasti vapaan sivistystyön perusajatuksen vastaista, sillä sen tarkoitus on edistää koulutuksen alueellista saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta.

Vapaan sivistystyön oppilaitokset ovat Suomen suurimpia aikuiskoulutuksen toimijoita. Ne ovat merkittäviä toimijoita elinikäisen oppimisen mahdollistamisessa koko Suomessa. Kuitenkin myös lapset ja nuoret ovat vapaan sivistystyön piirissä. Esimerkiksi urheiluopistoilla on noin 1,4 miljoonaa asiakaskäyntiä vuodessa. Näistä noin 740 000 on lasten ja nuorten.

Hallituksen vapaan sivistystyön koulutusleikkaukset kohdistuvat siis kaikkiin ikäluokkiin ja hyvin erilaisissa elämäntilanteissa oleviin ihmisiin, niin lapsiin, työssäkäyviin, työttömiin ja eläkeläisiin. Elinikäisen oppimisen ja sen yhdenvertaisuuden kannalta on olennaista, että vapaan sivistystyön oppilaitokset tavoittavat tällä hetkellä hyvin muitakin kuin korkeakoulutettuja.

Aikuiskoulutuksen merkitys kasvaa koko ajan, kun työelämä muuttuu kiihtyvään tahtiin. Vapaan sivistystyön oppilaitosten kursseilla moni saa muun muassa tärkeitä uusia taitoja muuttuvaan työelämään ja sen vaatimuksiin vastaamiseksi. Oppilaitokset pystyvät tarjoamaan joustavia koulutuspolkuja niin työssäkäyville kuin työttömillekin hyvin kustannustehokkaasti. Eläkeläisille vapaan sivistystyön tarjontaan osallistuminen ylläpitää toimintakykyä, osallisuutta ja hyvinvointia ja näin vähentää myös sosiaali- ja terveyspalveluiden kysyntää.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksilla on ollut merkittävä rooli myös maahanmuuttajien kotouttamisessa. Koulutus on esimerkiksi kielikoulutusta sekä muuta työelämävalmiuksiin liittyvää koulutusta.

Tämän lisäksi Orpon-Purran hallitus on lakkauttanut aikuiskoulutustuen, mikä on ollut iso isku mahdollisuuksille päivittää omaa osaamistaan kesken työuran yhä nopeammin muuttuvassa maailmassa. Aikuiskoulutustuella on ollut iso merkitys esimerkiksi sosiaali- ja terveys- ja kasvatusalaan, jossa kärsitään työvoimapulasta ja työssä jaksamisen haasteista. Aikuiskoulutustuen lakkauttaminen ei edes tuo säästöjä valtion kassaan, sillä aikuiskoulutustuki rahoitettiin valtaosin työntekijöiden ja työnantajien työttömyysvakuutusmaksuilla.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp
Eriävä mielipide 4

Kulttuuri ja taide

Kulttuuria ja taidetta on leikattu hallituskauden aikana monesta eri suunnasta. Leikkaukset ovat kohdistuneet pääosin vuosiin 2023—2025. Cuporen laskelmien mukaan taiteen ja kulttuurin budjettiluokasta on leikattu vuosien 2023 ja 2025 välillä noin 26 miljoonaa euroa, mikä on 4,6 prosenttia rahoituksesta. Taide- ja kulttuuriviraston mukaan valtionavustukset ovat laskennallisesti pienentyneet lähes 20 prosenttia, ja yli 100 taidealan yhteisöä on jäänyt ilman valtion rahoitusta.

Nämä ovat isoja leikkauksia suhteessa taiteen ja kulttuurin pienessä rahoitusosuudessa, ja niillä on kauaskantoisia vaikutuksia taiteen ja kulttuurin kokonaisuudessa.

Kulttuurin ja taiteen rahoituksen vähenemisestä tämä on vain yksi kuva, sillä esimerkiksi Yleen kohdistuneet leikkaukset ja leikkaukset sosiaaliturvaan ovat myös iso kulttuuripoliittinen kysymys, joka vaikuttaa laajasti kulttuurin ja taiteen tekemiseen ja saavutettavuuteen.

Hallitus on leikannut siis taiteen ja kulttuurin valtionosuuksia ja -avustuksia. Nämä ovat kohdistuneet teattereille, tanssiin, sirkukseen, orkestereihin ja museoihin. Myös kulttuurin vapaalta kentältä on leikattu hallituskauden aikana. Taiteen ja kulttuurin määrärahojen osuus valtionbudjetista on tippunut hallituskauden aikana noin 0,6 prosenttiin. Vasemmistoliiton tavoite on nostaa kulttuurin ja taiteen osuus yhteen prosenttiin valtionbudjetista.

Lisäksi taide- ja kulttuurikenttää sekä kulttuuripalveluja kurittavat kuntien valtionosuusleikkaukset. Kunnat ovat keskenään hyvin erilaisissa asemissa siinä, miten ne pystyvät paikkaamaan vähenevää valtionrahoitusta. Vaarana on valtion kulttuurileikkausten kertaantuminen kunnissa, jos myös kunnat leikkaavat hallituksen kanssa samaan aikaan kulttuurista. Cuporen selvityksen mukaan näyttääkin siltä, että kulttuurileikkaukset osuvat erityisen pahasti sinne, missä on ollut jo valmiiksi vähän toimijoita.

Kuntien erilaiset tilanteet eriarvoistavat kulttuuripalveluja alueellisesti entisestään. Tämä on iso kysymys paitsi saavutettavuudelle myös taiteen ja kulttuurin alueellisten erityispiirteiden säilyttämiselle ja kehittämiselle sekä kulttuurin ja taiteen moniäänisyydelle.

Hallituksen mukaan lasten ja nuorten kulttuuri on erityissuojeluksessa eikä siihen ole osoitettu leikkauksia, mutta näin laajat leikkaukset tulevat väistämättä vaikuttamaan myös lasten ja nuorten kulttuuriin, sillä leikkaukset vaikuttavat suoraan sen tekijöihin. Taide- ja kulttuuriviraston mukaan valtionavustusten väheneminen on osunut lasten ja nuorten kulttuuriin.

Kulttuurilla on merkittävä osa myös harrastustoimintana vauvasta vaariin. Myös harrastustoiminnan toteuttamiseen tarvitaan kuitenkin kulttuurin ammattilaisia. Hallitus on jo heikentänyt kulttuurin harrastusmahdollisuuksia myös vapaan sivistystyön leikkauksillaan.

Myös hallituksen veropolitiikka vie väärään suuntaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta. Hallitus nosti kirjojen, taide-esineiden sekä taide- ja kulttuuritapahtumien arvonlisäveroa, mikä uhkaa nostaa hintoja. Taide- ja kulttuuripalveluiden hinta muodostaa monelle osallistumisen

esteen erilaisiin tapahtumiin ja kulttuuripalveluihin. Aktiivinen kulttuuriin osallistuminen tai osallistumattomuus myös periytyy sukupolvelta toiselle, ja tätä kehitystä hallitus kiihdyttää.

Hallitus romutti myös yksityisen kopioinnin rahoituksen. Yksityisen kopioinnin hyvitys on tärkeää taiteilijoiden toimeentulolle sekä monien alueellisten kulttuurituotantojen ja -tapahtumien olemassaololle. Kopiointi aiheuttaa merkittäviä tulonmenetyksiä aineettomien sisältöjen tekijöille. Rahoituksen romuttamisen sijasta on aloitettava yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmän uudistaminen, jotta voimme paremmin turvata tekijöille ja luovalle alalle ennakoitavuutta ja jatkuvuutta.

Kulttuuriala on merkittävä työllistäjä, ja hallituksen leikkaukset lisäävät kulttuurialan työttömyyttä. Kulttuuri- ja taidekenttä on myös merkittävä elinvoimatekijä, jonka vaikutukset myös muiden alojen, kuten matkailu-, kuljetus- ja ravintola-alan, työllisyyteen ja toimintamahdollisuuksiin on merkittävä.

Taiteen perusopetuksen uudistaminen vuoden 2027 budjetissa. Taiteen perusopetus antaa hyvät valmiudet taiteelliseen itseilmaisuun ja identiteetin kehitykseen. Se toteuttaa lapsen oikeutta osallistua taiteeseen ja kulttuuriin. Taiteen perusopetus on tärkeää itsessään, mutta se on myös tärkeä väylä hakeutua myöhemmin taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen.

Taiteen perusopetuksen lainsäädännön uudistaminen vastaamaan tämän päivän tarpeita on tärkeää. Yksi taiteen perusopetuksen lainsäädännön uudistuksen tavoitteista on taiteen perusopetuksen saavutettavuuden parantaminen, sillä kaikki lapset eivät ole samalla viivalla taiteen perusopetukseen osallistumisessa. Meillä on niin alueelliseen kuin lasten sosioekonomiseen taustaan liittyviä esteitä osallistumisessa. Esteisiin puuttuminen on olennaista, jos haluamme, että suomalainen kulttuuri on moniäänistä ja kulttuurintekijät tulevat tulevaisuudessa monenlaisista taustoista ja saamme kaikki lahjakkuudet käyttöön. Tämän vuoksi Vasemmistoliitto on ehdottanut taiteen perusopetukseen tasa-arvorahaa.

Lainsäädännön uudistamisen tavoitteet eivät toteudu ilman resurssien parantamista. Uudistusta valmistellut opetus- ja kulttuuriministeriön asettama työryhmä ja lukuisat uudistusta kommentoineet asiantuntijatahot ovat sitä mieltä, että uudistuksen toteuttaminen vaatii vähintään 10 miljoonan euron lisäsatsauksen, jotta tavoitteet saavutettavuuden sosiaalisesta ja alueellisesta parantamisesta voidaan taata. Ilman lisärahoitusta saavutettavuus voi heiketä.

Taidetestaajat vuoden 2027 budjetissa. Jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus taiteeseen ja kulttuuriin. Taidetestaajat on Suomen suurin kulttuurikasvatusohjelma, jonka kautta kaikki kahdeksasluokkalaiset, eli noin 70 000 nuorta ja heidän noin 5 000 opettajaansa, pääsevät kokemaan yhden tai kaksi taide-elämystä. Taidetestaajien kautta voidaan siis puuttua moneen kulttuurin ja taiteen saavutettavuuteen liittyvään tekijään ja vähentää eriarvoistumista.

Suomen Kulttuurirahasto ja Svenska kulturfonden ovat rahoittaneet Taidetestaajia kymmenen vuoden ajan, mutta niiden rahoitus on päättymässä, sillä säätiöiden tehtävä ei ole ylläpitää pysyvää, julkisen palvelun kaltaista toimintaa. Taidetestaajien on siis entistä tärkeämpää päästä pysyvän ja riittävän valtionrahoituksen piiriin.

Hallitus kohdistaa Taidetestaajille kertaluonteisen 3,5 miljoonan euron rahoituksen lukuvuodelle 2027—2028. Toiminta rahoitetaan ministeriön kehyksen sisäisillä muiden kehittämismäärärahojen siirroilla ja kulttuurin ja taiteen osalta kertaluonteisella 1 miljoonan euron vähennyksellä kulttuuritilojen investointiavustuksiin. Tämä mahdollistaa Taidetestaajien toiminnan jatkumisen supistetussa muodossa, eli yhdellä taidevierailulla kahdeksasluokkalaista kohden.

Lisärahoitus ja rahoituksen vakinaistaminen ovat tarpeen, jotta toiminnan jatkuminen nykyisessä muodossa ja laajuudessa sekä toiminnan kehittäminen voidaan taata. Lisäksi Taidetestaajien rahoituksen vakinaistaminen ja vahvistaminen eivät saa olla pois esimerkiksi kulttuuritilojen investointiavustuksista.

Lainauskorvaukset vuoden 2027 budjetissa. Myönteistä on, että kirjastolainaaminen on kasvanut viime vuosina tasaisesti, mikä näkyy myös lasten ja nuorten kirjallisuuden lainausmäärien kasvuna. Lainauskorvaukset ja e-aineistojen kirjastokäyttökorvaukset maksetaan valtion budjetista, mutta niiden taso ei ole pysynyt lainausmäärien kasvun tahdissa. Tämä on iso epäkohta, sillä nämä korvaukset ovat kirjallisuuden tekijöille ja kuvantekijöille merkittävä tulonlähde. Eduskunta edellytti vuonna 2021 lainauskorvausmäärärahan korottamista pohjoismaiselle tasolle. Myös valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto on ottanut kantaa korvausten nostamisesta vuoden 2023 talousarviota koskevassa lausunnossaan.

Liikunta ja urheilu

Hallitus on leikannut kautensa aikana myös liikunnasta, vaikkakin vuoden 2027 budjettiin osoitetaan liikuntapaikkarakentamiseen 15 miljoonan euron lisäpanostus. Tämä palauttaa tason hallituskautta edeltävälle tasolle.

Liikuntapaikkoihin kohdistuu kasvava korjausvelka, jota kunnat eivät pysty paikkaamaan. Vaarana on, että liikuntaan kohdistuvat leikkaukset kertaantuvat kunnissa, jos sekä valtio että kunnat vähentävät liikunnan tukemista samanaikaisesti.

Valtaosa kunnista arvioi jo nyt liikuntaolosuhteiden kunnostamistarpeen tai korjausvelan merkittäväksi ongelmaksi omassa kunnassaan. Vaikka kunnat vastaavat suurelta osin liikuntapaikkarakentamisen kustannuksista, on valtion tuella suuri merkitys esimerkiksi peruskorjaushankkeen käynnistymiselle. Kyse on myös liikuntapaikkojen monipuolisuudesta, ajanmukaisuudesta ja turvallisuudesta huolehtimisesta.

Lisäksi liikuntaan kohdistui liikuntapalveluiden arvonlisäveron merkittävä korottaminen 10 prosentista 14 prosenttiin vuonna 2025 ja tämän jälkeen pieni lasku 13,5 prosenttiin vuonna 2026. Arvonlisäveron korotus nostaa monen liikuntaharrastuksen hintaa. Hallitus ei ole arvioinut liikuntaleikkausten ja veropolitiikan kokonaisvaikutuksia esimerkiksi lapsiin ja nuoriin, kun se myös samalla heikentää monien pienituloisten perheiden taloudellista tilannetta.

Harrastuskustannukset ovat nousseet rajusti viime vuosina, ja tätä kehitystä hallituksen politiikka kiihdyttää. Liikunnassa ja urheilussa ei eletä pelkän valtionavun varassa, vaan ruohonjuuritason

työ sekä siihen liittyvä vapaaehtoisten panos ovat tärkeää. Valtionrahoitus, kuten seuratuki, on kuitenkin tärkeä moottori, jolla työ saadaan pidettyä käynnissä.

Liikunnan ja urheilun rahoituksen epävarmuus ja poukkoileminen vaikeuttavat myös liikunta- ja urheilutoiminnan pitkäjänteistä suunnittelua.

Nuoret

Nuorisoala on valtion budjetissa pieni ala, mutta kannattelee harteillaan isoja ja tärkeitä kysymyksiä. Monesti nuorisotyö paikkaa myös muiden sektorien palveluvajeita. Nuorisotyö on tehokasta ongelmien ennaltaehkäisyä, sillä se ehkäisee työttömyyttä, koulupudokkuutta ja syrjäytymistä.

Nuorisoalan kokonaisrahoitus laskee kuitenkin 15 prosenttia hallituskauden aikana. Myös sosiaali- ja terveysjärjestöihin kohdistuvat massiiviset leikkaukset osuvat voimakkaasti nuoriin ja nuorten parissa tehtävään ennaltaehkäisevään työhön ja nuorten auttamiseen erilaisten kriisien keskellä.

Erityisen tärkeää nuorisotyö on niille, joilla ei ole elämässään turvallista aikuista tai joiden perheessä on paljon kuormitusta ja vaikeita elämäntilanteita. Nuorisotyö on tärkeää myös ylisukupolviseen syrjäytymiseen puuttumisessa. Nuorisotyö on matalan kynnyksen toimintaa, jossa on mukana myös paljon vapaaehtoisia. Heidän rinnallaan toimintaa pyörittämään tarvitaan kuitenkin myös nuorisoalan ammattilaisia. Nuorisotyöhön kohdistuvat leikkaukset osuvat kuitenkin paljolti myös kansalaisyhteiskunnan toimintaan, mikä on talouspoliittisesti järjetöntä.

Nuorisotyön kautta saadaan nuorille kustannustehokkaasti tuotettua palveluita, toimintaa ja tukea. Nuorisotyöstä leikkaaminen lisää nuorten eriarvoisuutta ja vähentää kavereiden kohtaamista. Nuorten parissa työtä tekevät asiantuntijat arvioivat, että nuorisotyöstä leikkaaminen kolahtaa erityisen pahasti maaseudulla asuviin ja jo valmiiksi heikoimmassa asemassa oleviin nuoriin. Nuorisotyön tukeminen on myös mitä parhainta mielenterveyspolitiikkaa. Sen kautta tuetaan esimerkiksi päihderiippuvaisia tai itsetuhoisia nuoria. Leikkaukset nuorisotyöhön lisäävät nuorten pahoinvointia ja syrjäytymistä. Hallitus leikkaa nuorisotyöstä useana vuotena. Leikkausten vaikutukset nuorten syrjäytymiseen ja tätä kautta valtion talouteen on arvioitava.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

> *että eduskunta lisää 15 000 000 euroa momentille 29.80.34 taiteen perusopetuksen uudistukseen ja taiteen perusopetuksen tasa-arvorahan pilotointiin,*
>
> *että eduskunta lisää 100 000 000 euroa momentille 29.70.55 opintorahan tasokorotukseen,*

että eduskunta lisää 4 500 000 euroa momentille 29.80.50 Taidetestaajien valtionrahoituksen vakinaistamiseen,

että eduskunta lisää 1 200 000 euroa momentille 29.80.41 lainauskorvauksiin,

että valtiovarainvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi 14 lausumaa ***(Eriävän mielipiteen lausumaehdotukset)*** *ja*

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa edellä olevan huomioon.

Eriävän mielipiteen lausumaehdotukset

1. Eduskunta edellyttää, että hallitus lieventää kuntien valtionosuuteen tehtävää indeksijarrua momentilla 28.90.30. Näin varmistetaan kustannustason nousun kompensointi kunnissa.

2. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää ammatillisen koulutuksen leikkausten vaikutukset lähiopetuksen ja opettajien määrään sekä koulutuksen laatuun ja keskittymiseen sekä oppimisen tukeen. Lisäksi on arvioitava leikkausten vaikutukset ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tosiasiallisiin mahdollisuuksiin hakeutua jatko-opintoihin.

3. Eduskunta edellyttää, että opintotukijärjestelmää uudistetaan opintorahaa korottamalla niin, että opiskelijoiden toimeentulo paranee ja opiskeluaikainen velkaantuminen vähenee.

4. Eduskunta edellyttää, että hallitus vahvistaa korkeakoulujen perusrahoitusta, jotta ne pystyvät vastaamaan koulutusasteen noston tavoitteeseen ja jotta korkeakoulutuksen laatu voidaan taata. Myös perustutkimuksen tekemisen edellytykset on taattava nopeasti muuttuvassa maailmassa.

5. Eduskunta edellyttää, että hallitus käynnistää selvityksen koulutustason nostamisen tehokkaista keinoista ja tarkastelun pohjalta tehdään konkreettisia keinoja sisältävä ohjelma koulutustason nostamiseksi.

6. Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee uuden mallin aikuiskoulutustukeen niin, että oman osaamisen täydentäminen on tosiasiallisesti mahdollista erilaisissa elämäntilanteissa oleville. Lisäksi vapaan sivistystyön resursseja on vahvistettava, jotta sen alueellinen kattavuus säilyy ja kurssimaksut pysyvät kohtuullisina.

7. Eduskunta edellyttää, että hallitus selvittää kulttuurileikkausten vaikutukset taiteen- ja kulttuurintekijöiden työllisyyteen sekä taiteen ja kulttuurin alueelliseen ja sosioekonomiseen saavutettavuuteen.

8. Eduskunta edellyttää, että hallitus tekee pitkäjänteisen kulttuurin ja taiteen rahoituksen kehittämissuunnitelman, jossa tavoitteena on taiteen ja kulttuurin rahoituksen osuuden saaminen prosenttiin valtion budjetista.

Valiokunnan lausunto SiVL 12/2026 vp
Eriävä mielipide 4

9. Eduskunta edellyttää, että lainauskorvaukset nostetaan pohjoismaiselle tasolle ja ns. Celia-korvaukset ajantasaistetaan ja ns. vähälevikkisen kirjallisuuden ostotuki palautetaan.

10. Eduskunta edellyttää, että yksityisen kopioinnin hyvitysmaksujärjestelmä uudistetaan leikkausten sijasta, jotta voimme paremmin turvata tekijöille ja luovalle alalle ennakoitavuutta ja jatkuvuutta.

11. Eduskunta edellyttää, että kulttuurikasvatusohjelma Taidetestaajien rahoitus vakinaistetaan ja että Lastenkulttuurikeskusten valtionavustusta vahvistetaan.

12. Eduskunta edellyttää, että taiteen perusopetuksen uudistamiselle osoitetaan riittävä rahoitus ja taiteen perusopetukseen saadaan tasa-arvoraha, jotta asuinpaikka tai taloudellinen tilanne eivät vaikuta taiteen perusopetukseen osallistumiseen.

13. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi liikuntapaikkarakentamisen korjausvelan suuruuden ja lisäresurssien tarpeen sekä liikuntapalvelujen arvonlisäveron noston vaikutukset liikuntaharrastusten hintaan.

14. Eduskunta edellyttää, että hallitus arvioi osana opetus- ja kulttuuriministeriössä valmistelussa olevaa Nuorisotyön visio 2040 -työtään leikkaustensa vaikutukset etsivään nuorisotyöhön ja nuorten työpajatoimintaan.

Helsingissä 23.10.2026

Pia Lohikoski vas